

Dosad je često nastava jezika bila odvojena od nastave civilizacije. Međutim, nijedan jezik nije smješten bilo gdje, bilo kada, neovisno od ljudi koji ga govore i koji sami nisu bilo tko u bilo kojem društvenom položaju. Jezik je sredstvo kojim se služi određeno društvo u određenim situacijama. Francuska je, dakle, civilizacija u francuskom jeziku, a u isto vrijeme francuski je jezik u civilizaciji frankofonskih zemalja.

Nekad su za studij civilizacije postojali samo udžbenici sa šturim ili manje šturim slikama. Danas imamo na raspolaganju sva moguća audiovizualna sredstva, počevši od dijazozitiva do televizije, tog prozora koji nam otvara vidik na cijeli svijet. Sasvim je sigurno da će sva ta moderna sredstva pridonijeti bržem i boljem upoznavanju zemlje čiji se jezik uči. No moramo si i iskreno postaviti pitanje: ne oduzimaju li sva ta sredstva učenicima čar otkrivanja i pronalaženja?

Pristup učenju civilizacije posao je aktivnih metoda od strane samih učenika, a ne ekspozeji velikih događaja od strane nastavnika. Treba naviknuti učenike da sami istražuju i da na temelju pronađenog donose svoja mišljenja, svoje zaključke. Učenik mora znati usporediti civilizaciju zemlje čiji jezik uči s običajima i kulturnim tekovinama svoje zemlje.

Usmjerimo, dakle, svoju nastavu civilizacije kroz nastavu jezika na razne sociološke, društvene, ekonomske i druge aktualne probleme koji će uputiti učenike što je vjernije moguće u način života zemlje čiji jezik uče. Budimo aktualni i nadopunjujmo svoje udžbenike raznim popratnim materijalima, jer se udžbenik ne može stalno mijenjati, no popratni materijali mogu biti uvijek aktualni, ali, nažalost, često i efemerni.

Stanka Pavuna

ELEMENTI KULTURE I CIVILIZACIJE U NASTAVI RUSKOG JEZIKA

U nastavi ruskog jezika sve značajnije mjesto zauzima страноведение. Naime, upoznavanje kulture, civilizacije i običaja naroda, što veoma mnogo pomaže u komuniciranju. Dok se sugovornici na istom materinskom jeziku mogu brzo i lako razumjeti ako dolaze iz iste sredine i kraja, u stranom jeziku sporazumijevanje je otežano jer sudionici komunikativnog akta nisu ravnopravni: svaki je proizvod svoje sredine i svaki daje informaciju prema svojim pogledima na svijet, običajima i tradicionalnim normama ponašanja. Prema tome, da bi se sugovornici na stranom jeziku dobro razumjeli i shvatili dobivenu informaciju moraju, osim jezika, poznavati elemente kulture, civilizacije i običaja naroda čijim se jezikom služe, a to uključuje:

— komunikativni akt — običaje i tradicionalne norme u ponašanju ljudi raznih socijalnih sredina izražene jezičnim i izvanjezičnim kategorijama (gestama, mimikom),

— kulturu i civilizaciju neke zemlje, tj. područja literature, umjetnosti, kulturnog života, zatim povijesne i zemljopisne podatke, etnografske i etnološke podatke te ekonomsko-političke i socijalne prilike neke zemlje. U to su uključena i imena velikana na kulturnom i znanstvenom polju koji pridonose ili su pridonijeli razvitku svoje zemlje i čovječanstva.¹

Polazeći od ovih osnovnih postavki, određuje se opseg znanja koje treba pružiti učenicima osnovne, srednje i visoke škole, odnosno fakulteta. O ciljevima i zadacima nastave na pojedinoj razini učenja ovisit će i sadržaji rada na upoznavanju kulture i civilizacije. Ti sadržaji ne moraju biti ponajprije informativne prirode, već mogu biti uklopljeni u nastavu kao sastavni dio komunikativnog akta. Već u prvom susretu s jezikom, kada se upoznavaju s pozdravima učenici uočavaju specifičnosti i razlike između hrvatskog ili srpskog i ruskog jezika, što je veoma važno u učenju srodnog slavenskog jezika zbog negativne interferencije materinskog jezika učenika. Tako će naši učenici upotrebljavati pozdrav: »Здравствуй, здравствуйте« pri susretu i na odlasku, jer su naučili da se sa »Здраво« pozdravlja u oba slučaja. U ruskom se pak »Здравствуй, здравствуйте« upotrebljava samo pri susretu, a na rastanku se najčešće kaže: »До свидания! Всего хорошего! Пока!«

Neverbalna komunikacija također može dovesti do zabune, jer geste i mimika u ruskom i hrvatskom ili srpskom jeziku ne znače uvijek isto. Na primjer, naša gesta »Puna šaka brade« za Ruse ima drugo značenje — ona znači neuspjeh, nestanak i gubitak nečega. Mi, na primjer, brojimo od palca, kažiprsta i dalje, a Rusi savijaju prste kažiprstom počevši od malog prsta.²

U početnoj fazi učenja ruskog jezika veoma je važno upozoriti učenike na pravilnu primjenu komunikativnih izraza i gesta te uvježbati upotrebu uobičajenih izraza koji označavaju odobravanje, suglasnost ili odricanje, izražavanje želja, molbi, zahtjeva, odnos prema stvarima i ljudima, čuđenje, negodovanje, strah, nedoumicu i sl. Neke manifestacije mogu se izraziti i paralingvističkim kategorijama — komunikativnim gestama, kao na primjer, dozivanje prstom, što najčešće čine djeca; odricanje — mahanje glavom u stranu; nedoumica ili neznanje — podizanje ramena, te izražavanje unutrašnjih stanja, kao na primjer, tapšanje po ramenu što pokazuje drugarski odnos prema nekome ili suglasnost, stisak ruke i sl.

U osnovnoj školi djeca se upoznavaju s kulturom i običajima sovjetskih ljudi kroz njima bliske teme o školi, igrama, snalaženju na ulici, o sportu, igralištu, kupovanju, izletima, raznim proslavama i sl. Potpunije i svestranije upozna se način života te kultura i civilizacija naroda u srednjoj školi i na fakultetu. Tu se postavlja pitanje sadržaja i opsega materijala za pojedine škole i razinu učenja. Što sve treba znati učenik srednje škole, odnosno budući nastavnik, o tako velikoj zemlji kao što je SSSR? Dosadašnje gomilanje literarnih tekstova treba nadomjestiti tekstovima koji će dati potpuniju sliku života sovjetskih ljudi, naročito mladeži. Učenicima i studentima bit će interesantne one teme koje daju autentične podatke o životu naroda, ono što je aktualno i što interesira sve mlade svijeta. To su teme o sportu, o radu i rekreaciji mladeži,

¹ А. Н. Леонтьев, *Культура и поведение человека*, Вопросы философии, Москва, 1968, стр. 51, № 7.

² Е. М. Верещагин, *Роль и место страноведения в практике преподавания русского языка как иностранного*, Москва, 1969.

dostignuća na polju znanosti i tehnike te kulturna i umjetnička zbivanja. Osim tih tema trebalo bi govoriti o velikim imenima prošlosti i sadašnjosti koja su pridonijela razvitku znanosti (Ломоносов, Менделеев, Павлов, Циолковский, Ленин, Давидов и др.) i umjetnosti (Пушкин, Лермонтов, Толстой, Чехов, Достоевский, Горький, Шолохов, Репин, Римский-Корсаков, Чайковский, Шостакович и др.).

Povezujući страноведение s nastavnim gradivom ostalih predmeta koji daju opširnije podatke o SSSR-u, tj. s poviješću, umjetnošću, zemljopisom, etnologijom i dr., mlada će generacija moći svestranije upoznati ovu zemlju, njen narod, ljude, običaje, kulturu i civilizaciju.³

³ Р. Волос, *Страноведение и преподавание русского языка иностранцам*. Русский язык за рубежом, Москва, 1972.